

Kadın Psikolojisi ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Rol Kalıpları

Role Patterns in the Context of Women Psychology and Gender

Nevzat Tarhan ^{1*}

¹ Üsküdar Üniversitesi, Psikiyatri Bölümü, İstanbul, Türkiye, nevzat.tarhan@uskudar.edu.tr

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş:

07.04.2022

Accepted/Kabul:

11.04.2022

Online/Çevrimiçi:

30.12.2022

*Corresponding Author

*Sorumlu Yazar

Öz: Toplumsal cinsiyet ve rol kalıpları günümüzde oldukça tartışılan bir konu olup bu konunun kapsamlı olarak değerlendirilmesinde fayda vardır. Kadın psikolojisi, kadın ve erkeğin beyin yapılarından, biyolojik ve sosyolojik farklılıklarına kadar çok boyutlu ele alınmasını amaçlayan bu çalışmada, kadının kimliği ve sosyal yaşamdaki yeri ve rol kalıpları ele alınırken tarihsel süreçten günümüz modern yaşamdaki varlığına kadar olan gelişimsel sürecin de ortaya koyulması önemli görülmektedir. Bu çalışmada, kadın psikolojisi ve toplumsal cinsiyet bağlamında rol kalıplarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, doküman inceleme tekniği kullanılarak konu başlıkları elde edilmiştir. Böylece kadın psikolojisi bağlamında kadının toplumdaki rolleri çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Beynimizin sağ tarafı; estetik ve duygusal kaygılarla ilgilenirken sol tarafı; mantık, muhakeme, hesaplama gibi rasyonel alanlarla ilgilenir. Her ne kadar sağ ve sol beyin dengesinin kurulması önemli olsa da kadının duygusal ihtiyaçları erkeklere göre daha fazladır. Bu doğrultuda kadının psikolojik yapısının da toplumdaki rolleri ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Araştırma sonucunda, kadının toplumdaki varlığı kadının bilgi olarak donanımlı hale gelmesiyle daha da gelişeceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın psikolojisi, Kadın, Toplumsal cinsiyet, Toplumsal roller, Rol kalıpları.

Cite this article/Atf:
Tarhan N., Kadın
Psikolojisi ve Toplumsal
Cinsiyet Bağlamında Rol
Kalıpları, Saü Kadın
Araştırmaları Dergisi,
1(1), (2022), 1-18.

Abstract: Gender and role patterns are a highly discussed topic today and it is useful to evaluate this issue comprehensively. In this study, which aims to treat female psychology in many dimensions from the brain structures of men and women to their biological and sociological differences, it is important to reveal the developmental process from the historical process to its existence in modern life while discussing the identity of women and their place and role patterns in social life. In this study, it is aimed to examine role patterns in the context of female psychology and gender. In the research, topics were obtained using the weaving examination technique. Thus, in the context of female psychology, the roles of women in society are discussed in multidimensional terms. The right side of our brain; deals with aesthetic and emotional anxieties, while the left side; deals with rational areas such as logic, reasoning, and calculation. Although it is important to establish the right and left-brain balance, the emotional needs of the woman are greater than that of men. In this respect, the psychological structure of the woman should be evaluated together with her role in society. As a result of the research, it was concluded that the presence of the woman in society will be further enhanced by the fact that the woman is equipped with information.

Keywords: Women psychology, Women, Gender, Social roles, Role patterns.

1.Giriş

Günümüzde toplumsal roller bağlamında kadın ve erkek farklılıkları tartışmaları giderek hız kazanmakta, kavram tam anlaşılmadığı durumlarda ise, farklı yorumlamalar ile yanlış anlaşılmalara ortaya çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin biyolojik yapıları, geçmişten gelen genlerini bilmek, toplumun kültürel öğretilerini anlamak, kadın ve erkek rollerini sürdürerek aile yapısının önemini kavramak, bu bağlamda, sağ beyin ile sol beyin farklılıklarının kadın ve erkeği bir nevi tamamlayıcı rolünü bilerek biraradalığı ve iletişimi sağlamak, çocuk eğitiminin önemi gibi sayabileceğimiz pek çok konu söz konusu rol kalıplarının anlaşılmasında önem arz etmektedir. Bununla birlikte modernizmin ele alınarak, tarihsel süreçte kadının konumunun ne şekilde dönüşüme uğradığının yeniden ele alınması, fakat bu dönüşümün de doğru anlaşılması gerekir. Çünkü modernizmin getirdiği olan dijitalleşme ve sunduğu rahat yaşam, kadın ve erkeğin kabul gören temsillerini ortaya çıkararak, özünden uzaklaşmasında da rol oynamıştır.

Kadınların depresyona karşı duyarlılıkları, benliklerindeki güven eksikliği, kendilerini güçlü hissedememe duyguları, erkeklerden fiziksel ve psikolojik olarak ayrıldığı noktalar, tarihi tartışma konuları olsa da bir taraftan toplum baskısı ve erkek egemen kültür, diğer yandan cinsel özgürlük akımlarıyla zarar gören evliliğine iş yaşamındaki zor şartlar da eklenince kadınla ilgili tartışmalar her geçen gün yeni boyut kazanmaktadır (Tarhan, 2018, s.15).

Böylece bu çalışmada, rol kalıplarının, çok boyutlu olarak kadın psikolojisi üzerinden toplumsal yapı ve roller açısından, tarihsel sürecin de işe katılarak modernizm ile birlikte ele alınması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışma, kadın ve erkeğin biyolojik yapıları, toplumsal roller ve toplumsal cinsiyet gibi kavramların da açıklığa kavuşturulması açısından önemli görülmektedir.

2. Kadın ve Erkeğin Biyolojik Yapıları

Kadının ve erkeğin cinsiyet rolünü anlayabilmek için onun geçmişten gelen genlerini bilmek gerekir. Kadını kadın, erkeği erkek yapan özelliklerin bir kısmı genler, bir kısmı da sosyal öğrenme ile kazanılır. Her iki cinsin de toplumsal rolünün önemli bir bölümü yaşadığı ortam ve kültürel öğrenme ile ilgilidir. Fakat cinsiyet kimliğini oluşturan özelliklerin büyük çoğunluğunun genetik olduğunu biliyoruz. Bu durum çocukluktan itibaren böyledir. Meselâ kız çocukları sözlü anlatım konusunda erkek çocuklardan daha öndedir (Tarhan, 2018, s.99). Aynı zamanda oyunu yapılandırma, iş birliği yapabilme konularında da erkek çocuklardan daha üstün oldukları yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Stock, 1984; Laumann et al., 1994; Sautet, 1998). Kızların dişilik özellikleri diyebileceğimiz; sevimli, sıcakkanlı olma, romantik duygularının baskın olması, fare, böcek ve yılan gibi hayvanlardan korkmaları kalıtım sebebiyledir (Tarhan, 2018).

Son yıllarda yapılan araştırmalarda bu konuyla alakalı ilginç bir bulguya karşılaşılmıştır: Kadınlarda yılan korkusunun genetik olduğuna dair bir gen bulunduğu belirtilmiştir ve buna göre, hayatında hiç yılan görmemiş bir kadın bile yilandan korkmaktadır (Tarhan, 2018; Tarhan, 2020a; Winston, 2010).

Erkek çocuklarının genlerine doğuştan yazılan; sertlik, dik başlılık, kolay yola gelmeme ve heyecanlarına ket vurma gibi farklı özellikler görülmektedir. İncelemeler kız ve erkek çocuklarındaki bu farklılıkların biyolojik

yapıyla ilgili olduğunu ve buna bağlı olarak oyun çeşitlerinin de değiştiğini göstermektedir. Kız çocuklarının romantik duygularını daha çok ön plana çıkararak bebeklerle evcilik oyunları oynamaları, erkek çocuklarının ise daha çok saldırganlık içeren oyunlar oynaması biyolojik faktörlerle açıklanmaktadır (Freud, 1967). Bu durum evrimsel psikoloji açısından şöyle ifade edilmektedir: İnsanlığın ilk çağlarında erkek ava çıkıp, av etiyse ailesini beslemek zorundayken, kadın anne rolünde ve çocuklarını koruyup kollamak zorundaydı. Babanın evde olmadığı durumda annenin en ufak bir ses ve gürültüde tedbir alabilmesi için fazla cesaretli olmaması hatta korku duygusunun gelişmiş olması gerekiyordu. Aksi takdirde çocuğu koruması mümkün değildi. Buna mukabil erkeğin saldırgan bir yapıya sahip olması avcı karakterinin gereği olarak görülüyordu. Daha sonra kültürler oluştuğunda sosyal roller ortaya çıktı (Tarhan, 2018, s.100). Sonuçta, erkekler genel olarak cesur, güçlü, bağımsız ve serüvenci (avlanma ve dövüşme için gerekli nitelikler) olarak görülürlerken; kadınlar ise sıcak, edilgen, sessiz ve bakıcı (evde ve çocuk bakımında yararlı nitelikler) olarak görülmeye başlanmışlardır (Vatandaş, 2011, s.38).

Biyolojik bir özellik olarak herhangi bir kültürel olguda, erkeğin olaya ilk yaklaşımı mantıkî olurken kadının bakış tarzını duyguları belirler. Erkeğin beynine duygusallığı ve estetiği katmayı öğretmesi gerekirken, kadın da kendisini geliştirerek, duygusallık ve estetik kaygısına mantık ve muhakeme ile ilgili veriler ilave etmelidir. Beynin mantık ve his dengesi ancak böyle sağlanır. Kadın kendini geliştirmese hep duygusal kalır ki; bu durumda mantıklı kararlar veremediği için hatalar yapacaktır. Erkekte mantık donanımına gereken duygu eklemesini yapmazsa, acımasız olur, fazla bencil hale gelir ve kadını anlayamaz. Bu durum her iki cins içinde risktir (Tarhan, 2018, s.100).

Mantık ve duygu konusunda kadın ve erkeğin genlerden gelen potansiyel yetenekle ve çabayla birbirini tamamlaması gerekmektedir. Meselâ zekâ öyle değildir. İki cinsin başarılı oldukları zekâ alanları da birbirinden farklıdır. Kadının dil zekâsı ve sosyal zekâsı daha yüksekken erkeğin sayısal zekâsının daha gelişkin olduğu bildirilmektedir (Gardner, 1993). Bunlar genetik özelliklerdir fakat geliştirilmesi de gerekir. Herkes kendi yeteneğini ilerleterek aradaki uçurumları kapatabilir. Bu durum, boş bir kâğıda yazı yazmaya benzemektedir. Bu noktada, biyolojik olarak kadın ve erkeğin eşit olduğunu söylemek yanlıştır. Fakat biri diğerinden üstün değil, iki cins birbirinden farklıdır. Bir elmanın iki yarısı gibi. Kadın, kadın olduğu için aşağı, erkek de erkek olduğu için âlâ değildir ki, bir bütünün parçası gibi kadın ve erkeğin birbirinin tamamlayıcısı olduğu söylenebilir (Freud, 1967; Glenn & Chris, 2000; Tarhan, 2018).

3. Cinsiyet Rolü

Cinsiyet rolünü ortaya çıkararak faktörlerin başında, ele alındığı gibi, genlerden gelen yazılımın etkili olmasıyla birlikte buna toplumun kültürel öğretileri ve kişinin kendisine kattığı birikimler de eklenerek cinsiyet rolü oluşmaktadır. Buna göre, kadının toplumsal konumunda cinsiyet kimliğinin biyolojik boyutunu göz ardı etmemek gerekmektedir.

Kadınları davranışları, feminen özellikleri, sıcakkanlı olması, romantik ilgilerinin baskın çalışması kadının genetik yapısıyla ilgilidir (Tarhan, 2018, s.100). Fakat şu an da kadının toplumdaki başarısının erkekleşerek gerçekleşeceği

inancının da olduğu belirtilmektedir (Çınar Parlak, 2022). Böylece, oynadığı insanlık oyununda, başarının ona erkek rolünü en iyi şekilde oynadığı takdirde geleceği itibarı verilirken, dişi rolünün benimsenmesi vurulan bir sekte gibi görünmektedir.

Kadının ve erkeğin cinsiyet rolleri oluşurken, kadının duygu erkeğin mantık örgüsü içinde hareket etmesinin sebebi, akademik platformda yıllardır tartışılan bir konudur. Bu öğrenilmiş bir şey midir, bize bu rolü toplumsal öğretiler mi öngörüyor, yoksa genlerimizden mi geliyor? Benzer soruları belki bizim de sormamız ve cevap vermemiz gerekecektir. Kadını duygudan ibaretmiş gibi görmek ya da öyle yetiştirmek doğru mu? Annelik duygusu, şefkat genlerinde varken, kişiliğini duygu teknesinde kalıba sokmak onu nereye götürür? Her şeyden önce kadının doğuştan getirdiği duygusal potansiyeli, olaylara bakışı bu yönde gerçekleşiyor. Kadın, herhangi bir şeyin işine yarayıp yaramadığından çok, hoşuna gidip gitmemesine güzel olup olmamasına bakmaktadır. Kadının tabiatındaki duygusallığı desteklemek, onun sadece his tarafını gelişime açık tutacak, şuurunun mantık ile ilgili kısmını sınırlayacaktır. Dolayısıyla, kadının yapması gerekenler, uğraştığı işte sağlıklı düşünme, akıl yürütme ile ilgili bağlantılar kurmak ve beynine bunun yollarını öğretmek olarak sıralanmaktadır (Tarhan, 2018, s.101).

Erkek ise kadından farklı olarak olaylara kâr zarar hesabıyla ve daha objektif baktığı için hadiselerin ruhsal hareketlerini anlamakta güçlük çekebilmektedir. Bu noktada erkeğin de beynine duyguları öğretmesi gerekmektedir. Böyle olursa kadın cinsi erkek cinsini, erkek cinsi de kadın cinsini anlayabilmektedir. Çünkü insanın kendine ve başkalarına vukufiyeti için, mantıkla duygunun kol kola yürümesi gerekmektedir (Tarhan, 2018, s.102).

Diğer yandan, beynimizin sağ tarafı; estetik ve duygusal kaygılarla ilgilenirken sol tarafı; mantık, muhakeme, hesaplama gibi rasyonel alanlarla ilgilenir (Goleman, 1998; Tarhan, 2000). İdeal olan sağ ve sol tarafın dengeli çalışmasıdır. Bir otomobil örneği düşünelim; bu otomobilin direksiyonu mantığı, duygusu da motoru olsun. Motor iyi gider ama mantık yani direksiyon ona nereye gideceğini söylemezse yanlış yola sapar. Ama duygu motor yoksa bir tek direksiyon işe yaramaz. Çünkü enerji, onu hayata bağlayan sevgi potansiyeli yoktur. Bunun gibi, kadın ve erkeğin de birbirini tamamladığı söylenebilir.

Bu husus insan neslinin devamına göre düşünülmelidir. İlk yaratılıştan sonra Yaratıcı, kadın ve erkeği tek başına ele almamış, bu iki cinsi ademoğlunun soyunu devam ettirecek unsurun ayakları olarak değerlendirmiştir (Ateş, 1999). Her iki cinsin ilişkisinde bu düşünceden uzaklaşıp, salt bugünü düşünerek hareket edersek -ki, şu anda yaptığımız budur- bundan elli sene sonra insanlık çözülmeye gidecektir. Bu konuya en büyük örnek, Batı'da evliliklerin iyice azalması, cinsel yönelim kültürünün yaygınlaşmasıdır (Tarhan, 2020b). Bunların sonucunda kadın ve erkek de aile kavramı zarar gördüğü için insanlık devam edemeyecektir (Tarhan, 2011, s.127; Tarhan, 2020b). Bu dejenerasyonun en büyük sebebi, kadın ve erkeğin psikolojik doğalarına uygun davranmaması olarak belirtilmektedir (Çınar Parlak, 2022; Stock, 1984; Yetkin & Mumcu, 2001).

Ergenlik döneminde kız ve erkek çocuklarında oluşan hormonal canlanma sonucunda cinsel dürtü ve güdüler ön plâna çıkıyor (Freud, 1967). Bulûğ çağındaki çocukta ruhsal yapı tam olarak oluşmadığı için iki tarafında birbirine zarar verebileceği durumlar ortaya çıkabiliyor (Rowland, 1995). Asırlardır gelen birikim neticesinde, olabilecek

riskleri azaltmak maksadıyla korunması gereken psikolojik sınır mutlaka oluşturulmuş, kız çocuklar ile erkek çocukları arasında herhangi bir sınırın bulunmamasından en çok kız çocuklar zarar görmüştür (Stock, 1984). Meselâ, aynı sınıfta okuyan kız ve erkek çocukları arasında, kız çocuklarının kendilerini istedikleri gibi ifade edemedikleri görülmüştür (Yetkin & Mumcu, 2001).

Amerika’da yapılan bir araştırma da karma sınıflarda okuyan kız öğrenciler kendilerini baskı altında hissettiklerini ifade etmiştir. Erkeklerin bakışlarından ve incelemelerinden rahatsız olup, duygularını bastırmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir (Massey, 1992). Fakat bu durum her iki cinsin birbirinden tamamen ayrı büyümeleri anlamını taşımıyor. Kızlarla erkeklerin belli alanlarda sınırlı bir şekilde bir araya gelmeleri en doğru yöntem olacaktır. Bu konuda hassas çizgilerin olması, kız ve erkek çocukların kişilik sınırlarının birbirine karışmasına engel olacaktır. İki cinsin içgüdüsel olarak birbirlerine yönelme eğilimine bir de teşvik eklenirse, ilerde yaşanacak evlilik zedelenebilmektedir. Çocuklar olgunlaşmaya kadar ailelerin onlara duygularını denetleme becerisi kazandırması gerekmektedir ki, sınırsız özgürlükler aynı zamanda hastalıklı toplumları doğurabilmektedirler (Tarhan, 2011, s.21).

Başlangıçta çocuklarda cinsellik içermeyen bir merak duygusu vardır. Bu merak televizyon, gazete gibi dış etkenler de katkıda bulunarak bu duyguyu artırır. Ergenlik dönemindeki çocuklar, bilmedikleri şeyleri öğrenmeye çalışırken yaptıklarının nasıl netice vereceğini düşünemezler. Bulûğ çağında yaşanan en önemli sıkıntılardan birisi, enesttir (Tarhan, 2018). Bu sebeple çocuklar ilköğretime başladıkları zaman, en geç 9-10 yaşına geldikten sonra anne-babanın yattığı odadan ayrılmalıdır. Çocuklarda İlköğretim dönemi diyebileceğimiz 7 yaş civarında ‘kız’ ve ‘erkek’ olma duygusu başlıyor ki, bu çağlarda çocukların yataklarını da ayırmak gerekmektedir (Howells, 1984). Aksi durumda, yalnız uyuyamama gibi farklı problemlerin de ortaya çıkabileceği raporlanmaktadır (Sayım, 2020).

Çocuklara hayatı öğretirken, ciddi bedeller ödemek zorunda kalmayacakları, deneme-yanılma yapmadan, doğru bilgiye ulaşmaları için anne babaların onları koruması en doğru ve kestirme yoldur. Bu insanlık tarihinin birikimi sonucunda oluşan bir kuraldır. Eğer meydana gelmesi muhtemel zorluklara karşı önlem alınmazsa aile içinde enest olgulara sık rastlanır (Keinberg, 1995). İleri yaştaki ruh sağlığı bozuk kişilere baktığımız zaman geçmişlerinde cinsel travmalar olduğunu görüyoruz. Batı’nın şu an da en büyük sıkıntısı cinsel tacizlerdir ki, bunların çoğu aile içidir. Hatta Amerika Anayasa Başsavcılar Yüksek Kurulu; ‘cinsel özgürlük ile cinsel suçlar arasında sebep-sonuç ilişkisi vardır’ kararını aldı. Büyük tartışmalar yaşansa da bu sonuç ciddi bir sosyal birikimin neticesinde varılan noktadır (Tarhan, 2018, s.104).

Bireyselleşme sürecinin büyük bir kısmı hormonlarla ilgilidir. Meselâ kadında annelik ve gebelik içgüdüleri vardır. Kadının aylık menstrasyon döneminin ilk on dört gününde östrojen (dişilik) hormonu salgılanır. Ondan sonraki on dört günde salgılanan hormonlar ise annelik duygusunu artırır. Gebelik esnasında da bu hormon salgılanır. Annelik duygusunu artıran hormon aynı zamanda bir antidepresan, sıkıntı giderici, rahatlatıcıdır. O sebeple gebe kalmak bazı kadınların hoşuna gitmektedir. Hatta Anadolu’da sürekli gebe kalmak isteyenler de vardır. Annelik hormonunun olması, kadının kimlik oluşumunda biyolojik etkenlerin ne derece ciddi bir faktör olduğunu göz önüne

koyuyor. Bu hususta gerek cinsiyet gerekse toplumsal kimlik açısından kadının genlerine saygı göstermemiz gerekmektedir (Tarhan, 2018, s.104).

Ekonomik sahada yapılan araştırmalarda, 2002 Nobel Ödölünü alan araştırmacı, “risk yönetiminde kadının duygusal etkenlerini” araştırdığı için o ödülü almıştır (NTV, 2002). Böylece ilk defa bir psikoloğun, ekonomi sahasında psikolojinin etkileriyle ilgili bir araştırma yaptığı için Nobel Ödülü aldığı anlaşılmıştır. Böylece, ekonomik hareketlilikte, psikolojik etkenlerin önemli olduğu söylenebilir. Meslek seçiminde de kişilik ön plana çıkmaktadır. 12 kişilik tipi içinde kadınların ve erkeklerin yoğunlaştığı tipler vardır. Şahsiyet oluşumunda genetik algoritmaya göre yönelmeler söz konusudur. Kimlik oluşumunu teşkil eden unsurların %40 genler, %40 toplumsal öğretiler, %20’lik oranı da kişinin kendine kattığı birikimler sonucu meydana gelir. Çocuk hayatı öğrenirken, anne-babayı gözlemler ve adeta kamera gibi kaydeder. Bunun sonucunda genetik programın sosyal özellikleri biçimlenir. Ergenlik dönemiyle birlikte kendisi üretmeye başlar. İnsanın ruhî nitelikleri anneden, babadan ve toplumdan derlenen karışımın neticesidir (Lpson, 2003; Massey, 1992).

Cinsiyet kimliğini oluşturan iki cins arasındaki farkların belirleyicilerinden birisi de kıyafettir. Kadın ve erkeğin ayırt edilemeyecek derecede birbirine benzer giysiler giymesi, rol çatışmasına sebep olmaktadır. İnsanlık şu anda böyle bir deneme yaşamaktadır. Bunun olumsuz sonuçları, sosyolojik süreçte 30-60-90 yıllık fazlar halinde kademeli olarak görülecektir. Yüzyılımızda yaşanan unisex akımının yanlış neticeleriyle karşılaşıldığında, ‘asırlardır gelen alışkanlık doğruymuş’ denileceği ön görülmektedir.

Benzer şekilde, geçen 10-15 senelik zaman zarfında “çok güzel mamalar çıktı” gerekçesiyle annelerin çocuklarını emzirmesi adeta ortadan kalkmıştır. Ama daha sonra anne sütünün asla hazır mamalarla kıyaslanamayacağı, onun içindeki antikorların çocuğu altı ay hastalıklardan koruduğu tespit edilmiştir ve anne sütüne geri dönülmüştür. İnsanın teknoloji konusunda gösterdiği büyük başarılar sebebiyle, kendisine gereğinden fazla güven duymaya başladığı söylenebilir. “Ben her şeyi yaparım” düşüncesi, insanlığı riske götürerek deneme yanılma yöntemiyle ona yaptığının yanlış olduğunu öğretmiştir. Toplum bu konudaki en büyük bedeli, aile kurumunun zarar görmesi şeklinde ödemektedir (Tarhan, 2011, s.127).

Kıyafet konusundaki sınırlamalarda bu şekilde düşünülebilir. Asırlardır erkek ile kadın kıyafetlerinin birbirinden ayrılmasının şu anda tam olarak kavrayamadığımız sebepleri vardır. Bu noktada iki cinsin eşit olmasını sağlamak anlayışının çok riskli olduğunu bilmeli ve uygulamalarının ciddi tehlikeler meydana getireceğini de göz önünde bulundurmalıyız. Giyim konusunda kadın ve erkeği aynı biçimde görmek onları eşitlemek şeklinde değerlendirilse de sanılanın aksine bir bütünün iki parçası oldukları duygusunu yıpratıcı bir düşüncedir. Elbise insanın ilk evidir. Esasında kadın ve erkeğin cinsel kimliklerini belli eder tarzda giyinmesi, toplumsal bir ihtiyaçtan doğmaktadır. Giyinme ve örtünme, insan çağdaşlaştıkça ve medeniyete erdikçe gelişmiştir. Örtünme isteği insanın sosyal varlık olmasıyla ilgilidir. İlk insanların örtünmediğini hemen hepimiz biliriz. O halde açıldıkça ilkelleşiyor muyuz? Evet, ademoğlu açıldıkça başlangıca, antik çağa dönüyor. Kıyafetin yanı sıra oyuncaklarda çocukta ego ideali oluşumuna katkıda bulunmaktadır (Tarhan, 2018).

Diğer yandan, batı kültürü, salon kadınına yüceltmektedir. Anne tipi kadın ortadan kalkıyor ve kadını erkeğin göz zevkine hitap eden bir varlığa dönüştürüyor. Bedeniyle değer bulduğunu düşünen kadın, estetik olarak kendini sürekli sorguluyor ve sonuçta zaten var olan güzellik kaygısı gereğinden fazla besleniyor. Bunun neticesinde bayanlarda, “güzelliğimle varım, güzel olmazsam yokum” duygusu oluşuyor. Güzellik dürtüsü devamlı okşanan kadın, yüz hemcinsinden ancak yirmisinin sahip olabildiği ideal güzele ulaşmaya çalışıyor ve %20’lik dilime giremediği zaman mutsuz oluyor (Schlessinger, 1997). Batı kültüründe kadın, biyolojisinin imkânlarını beğenmemek dayatması sonucunda oluşturulan yeni toplumsal modellerle karşı karşıya bırakılıyor. Buna bağlı olarak da çeşitli hastalık grupları ortaya çıkıyor.

Günümüzde sosyal medyada beğenilme arzusu, beden algısı, medyada kabul gören bedene bürünerek beğenilme arzusuna bağlı hazzın artması ve böylece aşırı medya kullanımı, günlük yaşamda kadınların kendinden memnun olmamasından sosyal medya bağımlılığına kadar giden pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir (Köklü, 2019; Tarhan & Tutgun-Ünal, 2021). Pek çok araştırmada, içinde bulunduğumuz kültürün katılımcı kültür olmasıyla da bağlantılı olarak, sosyal medyada kabul görme, diğerlerinin ne düşündüğünü önemseme, başkaları tarafından onaylanma ve olumlu değerlendirilme ile beğenilme arzusu gibi ihtiyaçlar ve bu doğrultuda aşırı kullanım raporlanmaktadır (Akyazı & Tutgun-Ünal, 2013; Kaşıkara & Doğan, 2017; Köklü, 2019; Tutgun-Ünal & Bozkurt, 2020).

Kişilik güzelliğini göz ardı edip, fizik güzelliği ön plana çıkaran Batı’nın kültürel vurgusu, belli bir yaşın üzerindeki kadınların yanı sıra ergenlik çağındaki kız çocuklarında da karşılaşılan bir durumdur. Beğendiği sanatçının fotoğrafını eline alıp, “Ben bunun gibi olmak istiyorum” diyerek estetik cerrahlara giden genç kızların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur (Kahraman, 2021; Tarhan, 2018). Batı kültürünün propagandası sonucu oluşan bu durum, esasında erkek egemen toplumun kadını kullanması söz konusudur. Fizikî niteliklerini kutsayıp, bu değer üzerinden kadınla ilişkide bulunan erkek, bir müddet sonra yine dış görünüş sebebiyle onu terk etmektedir. Bunun en büyük örneklerinden birisi, Japonya’daki geyşa kültürüdür. Fakat duygu, sevgi, paylaşım gibi kadın kimliğinin kültürel belirleyicilerini ön plana çıkarmak iki cins arasında arkadaşlığın doğmasını sağlar. Kadın ve erkek arasındaki arkadaşlık bağı, fiziksel kimliğin oluşturduğu ilişkiden daha önemlidir.

İnsanlığın gelişimi, kadına verilen toplumsal değerle paraleldir. Âdemoğlu olgunlaştıkça, kadınla erkek arasındaki roller netleşmiş ve iki cinsin birbirlerini tamamladıkları ortaya çıkmıştır. Bugün gelinen noktada ne erkek ne de kadın egemen toplum çağının doğrularına uymaktadır. Yapılması gereken şey, bir bütünün parçası olmaya çalışmaktır. Batı dünyası Orta Çağ’da “kadın insan mıdır, değil midir?” diye tartışırken, İslamiyet 1400 sene önce - insanlık tarihinde ilk kez- kadına toplumsal rol vererek bu soruyu cevaplandırmıştır. Kadını anne rolüyle sınırlamadan, onun yeteneklerini açmasını sağlamıştır. Buna en büyük örnek, bizzat Hz. Muhammed’in eşi Hz. Aişe’nin toplum içinde konferanslar veren bir eğitmen rolünde olmasıdır. Fakat ilerleyen yıllarda, insanlığın o dönemdeki olgunluğu kaybetmesi sonucu kadın yeniden baskılanmıştır (Atasoy, 2002; Savaş, 2004).

Kadın ve erkek arasındaki fiziksel belirleyicilerin ön planda olduğu ilişki biçimi, ilerleyen yıllarda yerini daha çok arkadaşlık ilişkisine bırakır. Kalbe karşı kalple iletişim içinde olunması, birbirlerine tutunan ihtiyaçları çıkarır

karşımıza. İnsanların 40'lı yaşlardan sonra, azalan taşkınlık yıllarının verdiği birikim sonucu, olgunlaşma devri başlar. Kırk yaşından sonra kadın duygusallığına mantık, erkek de akılcı keskinliğine his katar. İleri yaşlarda oluşan bu zihinsel ve duygusal uyum kişilik bakımından iki tarafın birbirine yaklaşmasını sağlar. Fakat kişi kendini geliştirmeyen toplumsal öğrenmeye kapalı kalırsa, yaşın herhangi bir etkisinden söz edilemez. Kaç yaşında olursa olsun, duygu ve mantık dengesinden yoksun olabilir. Esasen ihtiyarlık döneminde yaşanacak olgunluk, biraz çaba ile daha genç yaşta görüp geçirilebilir. İnsandaki tekâmülün en zararsız ve hızlı şekilde gerçekleşmesinde belirleyici faktör ferdî gayretlerdir.

Kadın erkek ilişkisini tayin eden unsurlar; fiziki görünüm, cinsellik ve insanî özellikler şeklinde sıralanabilir. Aynı ayrı var olan kadın ve erkek benliği, evlendikten sonra birleşip evlilik egosunu oluşturmaktadır (Tarhan, 2018).

4. Kadının Toplumdaki Rolü

Toplumsal rol insanın sosyal hayattaki konumu, diğer insanlarla iletişimi esnasında sergilediği davranış, düşünce ve duygu kalıplarını ifade eder (Tarhan, 2018, s.114). İnsanoğluna çocukluğundan itibaren roller biçilir ve o bu rolleri bilmeden oynayabilir. Meselâ, hayatının ilk yıllarını yaşayan bir çocuk ebeveynleri tarafından yapması öngörülen görevleri sorgular, geliştirir ya da değiştirebilir. Aynı şey erişkin erkek ve kadın içinde geçerlidir. Toplum kadına bir rol biçer ve kadın bunu sorgular. Buna en büyük örnek, anne ile kızının birbirinden farklı roller üstlenmesi olabilir. Böylece nesiller arasında kuşak farkı olarak ifade edilen değişimler oluşur (Tarhan & Tutgun-Ünal, 2021; Tutgun-Ünal, 2021).

Rol dinamik bir kavramdır. Sabit değil, gelişkendir. Ana çatısı genlerden oluşsa da kültürden gelen kısmı değişkendir. İnsanlık rolünü öğrenmeyle ve birikim sonucunda elde etmektedir. Bilginin çok hızlı gelişip değiştiği bu çağda pek çok kültürün elli sene sonra yok olacağını farz edersek, özellikle kadının toplumdaki rolüyle ilgili sınırları iyi çizmek gerektiğini görürüz. Hatları çizerken de rol kalıplarına takılıp kalmadan rolün değişkenliğini, dinamizmini bilerek hareket etmek icap etmektedir. Burada bilinmesi gereken nokta; genlerimizden gelen rol kalıpları dışındakileri değiştirebilecek olmamızdır. Fakat genlerdeki özelliklere ters düşmeyerek, çağın gereklerine uygun ve insanın menfaatini göz ardı etmeyecek şekilde değişime ayak uydurmamız önemlidir. Çünkü mizacımıza rağmen yaptığımız bir değişiklik, psikolojik doğamıza aykırı olduğundan bir müddet sonra reddedilir (Tarhan, 2018, s.114).

Diğer yandan bireyin içinde bulunduğu toplumdaki kültür katılımcı kültürdür (Akyazı & Tutgun-Ünal, 2013). Bu bağlamda konu ele alındığında, kişinin kabul gören toplumsal rollere bürünmesi, farklı davranması durumunda ise topluma yabancılaşması söz konusu olabilmektedir (Akyıldırım, 2020, s.56).

Anomi olarak adlandırılan topluma yabancılaşmanın da getirileri yalnızlaşma, içinde bulunması gereken sosyal ortamlara uyum sağlayamama gibi olumsuzluklar olacaktır ki, bu da yine toplumsal roller konusunda göz ardı edilmeyecek konulardır. Böylece, anomi problemine karşı toplumları doğru yönlendiren liderlere ihtiyaç vardır (Tarhan, 2019, s.97).

Bununla birlikte, insan beyninde lider bölgeler vardır. Bunlardan biri de yürütücü işlevlerin yapıldığı ön bölge olup bu bölgede kimlik ve kişilik tanımlaması oluşmaktadır (Tarhan, 2019, s.41). Yani kişinin kendi kültürel kimliğini

oluşturmasında yine beyin liderliği göz ardı edilmeyecektir. Fakat bulunduğu toplumla uyumlu olup olmadığı yaşadığı toplumla ne kadar uyumlu olduğuna göre değişebilmektedir.

Kimlik, insanın sığınma alanı olarak ifade edilebileceği gibi yine kişinin kendini güvende hissettiği alandır. Toplumsal roller bu anlamda ele alınmalıdır ki; kimlik kargaşası yaşayan kimse, kendini güvende hissetmezken, yaşamayan insan güvende hissedecektir (Tarhan, 2019, s.42). Sağlıklı bir birey için içinde bulunduğu toplum içindeki toplumsal roller ile kişinin kimlik yapısı uyum içinde olmalıdır.

Meselâ, kadının toplumdaki rolünün genetik eğilimleri dikkate alınmadan değiştirilmesi ona zarar vermiş ve konforunu bozmuştur. Bu konuda evlilik kurumunun zedelenmesi sonucu kadının mağdur edilerek yalnızlığa itilmesi ciddi bir sosyal problemdir. Böyle bir durumda ödenen bedellerin farkına varılması bazen elli, altmış senelik bir zamanı kapsayabilir (Tarhan, 2018, s.114).

5. Kadın Kimliğinin Sosyal Hayattaki Varlığı

İnsan geleneklerden, tarih ve coğrafyadan soyutlanamaz. Kültür ve gelenekler içinde bulunulan toplumdaki insanların biraradalığını sağlarlar. Hatta bir toplumun devamlılığını sağlayan şey gelenekler, kültür, yani kısacası değerler sistemidir (Morsümbül, 2014; Tarhan, 2015). Bu doğrultuda, Tarihî gelişim içinde gücün kol kuvveti ile ölçüldüğü, bilginin güçten sayılmadığı dönemde kadın, erkek egemen kültür içinde sıkışıp kalmıştır. Halkların maddî ve manevî değerlerinin kadın üzerindeki etkisini bilmek, onun sosyal olarak açıklamakta önemli bir faktördür (Tarhan, 2018, s.115).

Kadının özgürleşme süreci, kolay oluşan bir süreç değildir. Değişik kültürlerde kadının bugün ki toplumsal konumuna gelene dek neler yaşadığı incelendiğinde, karşımıza farklı uygulamalar çıkmaktadır. Örneğin, Roma kültüründe kadınlar köle olarak alınıp satılabiliyorlardı. Kadın korunması gereken bir varlıktı. Roma'da, kız babası ile damat adayının tokalaşması, kızın babanın elinden damadın eline geçmesi anlamını taşıyordu. Baba damadına “şu andan itibaren kızın koruması sana ait” diyor ve kız el değiştiriyordu. Kadının mirastan hakkı da yoktu. Bir kadının kocası öldüğü zaman mal, adamın kardeşlerine kalırdı. Aristo'nun kadına sosyal rol verilmesine karşı çıkan ve kadınların halk meclislerine alınmaması gerektiği yönünde görüşleri vardır. Hocası Platon'un ise, kadın konusunda ondan daha ileri fikirlere sahip olduğu görülmektedir (Tarhan, 2018, s.115).

Çok kültürlü dünyada kadını var kılan cinsiyet kimliği değil, insanî hususiyetleridir. Bir kadın hangi durumda daha çok saygı görür? Cinsel kimliği ile erkekleri baştan çıkardığı zaman mı, yoksa fikirleriyle topluma yön verdiğinde mi? Aslında ideal kadın modeli bu sorunun cevabında gizlidir. Kadın sosyal hayatta düşünceleri ve ürettikleri ile kendisini göstermelidir. Yalnız unutulmaması gereken nokta, ideal sosyal kimlik olarak kadına yakışan role toplumun onu teşvik etmesi gerektiğidir. Çünkü erkekler içgüdüsel zevklerini sürdürmek ve çok kadınla beraber olabilmek için, kadın özgürlüğünü cinsel özgürlük şekline büründürebilirler. Erkeklerin ilgisini çekmek için özel çaba sarf etmesine gerek olmayan kadın, bu oyuna gelememeye dikkat etmelidir.

Erich Fromm'un bir sözü vardır: “Çağdaşlaşmanın önündeki en büyük engel, özgürlük korkusudur.” İnsan özgürlük korkusu yaşamadan özgürleşmelidir. Özgürleşmekten korkan kişi, tutucu olur, yeteneklerini geliştiremez

ve kendini gerçekleştirme zorluğu çeker. Eğer bir kadın şahsî kabiliyetlerini tekâmül ettirerek serbestiyet kazanırsa toplumsal role dahil olmakta cinsel kimliğini kullanmaya hiç ihtiyaç duymayacaktır. Cinsellik ile öne çıkmak, kadın için artı değer olmaktan çok kolaylıktır. Herhangi bir konuda kendini yetiştirmeyen, üç yüz kelime ile konuşan bir kadın, aynı cinsiyetten diğer insanları temsil etmekten çok uzaktır. Kadın kimliğini temsil edemez. Şu anda kadını sömürmek isteyenler onu kimliksizleştirerek, cinsel cazibesini ön plâna çıkartmak istemektedir. Ayrıca fizikî görünümü gereğinden fazla yüceltmek, toplum sağlığı açısından doğru bir davranış değildir. Kadını ürettiği değerlerle toplumda var kılabilmek için onu ikinci sınıf görme eğiliminden vazgeçilmesi gerekmektedir. Oysa kişiliğin oluşumunda cinsel kimlik, ancak %20 – 30 civarında etkilidir. Kişiliğin %70-80'i insanî özellikler oluşturur.

6. Tarihte Kadının Toplumsal Konumu

Kadının toplumsal statüsü tarih boyunca çok fazla iniş çıkışlar yaşamış olmasına rağmen bu konuda ciddi bir gelişme olduğunu söylemek güçtür. Halkların kadına bakış açısı sahip oldukları kültürel değerler ışığında farklılık göstermiştir. Kadının geçmiş toplumlardaki rolüne baktığımızda birbirinden çok farklı yaklaşımlar sergilendiğini görürüz. Meselâ, Antik Yunan kadını cemiyet hayatında son derece aktif ve özgür olmuş, bilhassa eğlence hayatının içinde bulunmuştur. Bu dönem genç kız, kadın ya da erkeklerin 25 yaşına kadar çıplak gezmelerinin önerildiği, kuralsızlığın hâkim olduğu bir süreçtir. Giyinme zorunluluğu 25 yaşından sonra söz konusudur. Antik Çağ'daki heykelerde kadının cinsel kimliği ön plana çıkarılmıştır. Fakat daha sonra Isparta ile Atina halkı arasında kadın konusu çokça tartışılmıştır. Meselâ Aristo'nun kadının ikinci sınıf görülmesiyle alâkalı fikirleri kadın cinsiyle ilgili kalıp yargıların pekişmesini sağlamıştır. Hatta aklın gelişmesine çok önem veren Aristo, sahip ve efendilerden oluşan küçük bir topluluğun, kölelerden oluşan büyük bir topluluktan üstün olduğunu söyler. Böylece Aristokrat Sınıf denilen klas ortaya çıkar (Tarhan, 2018, s.118).

Aristo, kölelerden oluşan topluluğun yönetilmesi gerektiğini düşünürken, kadını da erkeğin yardımcısı ve tamamlayıcısı olarak konumlandırır. Bu arada mirasta hak verilmemesi taraftarıdır. Öyle ki Aristo, Isparta ahalisini kadınlara verdikleri haklar dolayısıyla gerici ve aşağılık olmakla suçlar. Ispartalılar ise savaşçı bir toplumdur ve kadın hakları konusunda Atinalıların tam aksini düşünmektedirler. Savaşa gittiklerinde ticarî işlerini, kendi yerlerine bakmaları için kadınlara devrederler. Sitede olmadıkları zaman tasarruf kadınlara bırakılır. Bu durum Aristo gibi pek çok Atinalının onları eleştirme sebebi olmuştur. Yine Odipus ya da Elektra kompleksi bu sürecin ürünüdür. Bu da literatürde efsane haline gelmiş ve daha sonra birçok bilimsel verinin özellikle Freudyen görüşün kaynağını oluşturmuştur. Netice de Yunan Medeniyetinin benimsediği bu hayat tarzı onları çözümlenip, yok olmaya götürmüştür (Tarhan, 2018, s.119).

Romalılarda sistem erkek egemenlik üzerine kurulmuştur. Kadın Roma'da köle olarak kabul edildiği için hukuki ehliyeti yoktur. Bu sebeple de evlilikte ya da başka herhangi bir akitleşme de söz hakkına sahip değildir. Ayrıca mirastan mahrumdur. Hukukî hiçbir hakkı olmayan kadın fiili ehliyetinde de vesayet altında kabul edilir. Çocuklar, bunamışlar, akıl hastaları kategorisinde yer alan kadın kendi kendini yönetemeyeceği ve şahsî kararlarını veremeyeceği için onun adına karar verilmesi gerektiği düşünülür. Roma'da kadın annelik konusunda da çok şanssızdır. Anne doğurduğu çocuğu erkeğin ayağına bırakır. Eğer erkek o çocuğu kucağına alırsa evlat olarak kabul

ediyor demektir. Ama çocuk olduğu yerde kalırsa savaş tanrısına emanet edilmiştir ki; böyle bir çocuk ya insafli bir insan yüreğini ya da ölümü bekler. Hammurabi yasalarında ise kadın, mülk edinilmiş hayvan mesabesinde. Yüzyılların gizemli topluluğu Hintlilerde, kadın bütün hayatı boyunca noksan addedilir. Kocasını öldüğü zaman, onun akrabasından bir erkeğe bağlanmak zorunluluğu vardır. Ya da Hindistan'ın bazı yerlerinde hâlâ devam eden dul kalan kadının öldürülmesi geleneği yüzyıllardan bu yana Hint kadının eşinin ölümünden sonra hayat hakkı olmadığını işaretidir (Tarhan, 2018, s.119).

Yahudilikte ise kadın, erkeğin hizmetçisidir. Kendi itikatlarından olmayan herkesi kendilerine hizmetçi gibi görme yaklaşımları iki cins arasındaki ilişkiye de sirayet etmiştir. Yahudi inancına göre erkek kadından üstündür ve kadın ona hizmet etmelidir. Bunun gerekçesi de Adem'i Havva'nın yoldan çıkardığına inanmalarıdır. Bu sebeple kadın lanetli kabul edilir. Tevrat'ta "Kadın, ölümden acıdır. Allah nezdinde iyi kimse kadından kurtulandır. Binde bir erkek arasından bir iyi adam buldum kadınlar arasında tek bir iyi bulamadım." ibaresi yer alır. Antik Yunan Felsefesi, Hammurabi Yasalarından gelen fikirler bu tahrif edilmiş Tevrat'ta işlenir (Tarhan, 2018, s.120).

Hıristiyanlığın kadına bakış açısı da Yahudilikten çok farklı değildir. Hıristiyanlık kadını vesayete muhtaç kabul etmekle birlikte onu 'pis varlık' sözleriyle nitelendirir. Bu sebeple de bekârlığın Allah katında evlilikten daha şerefli olduğu belirtilmektedir. Şövalyeler, rahibeler ve papazlar bu inanın gereği olarak evlenmezler. Çünkü evlenmek, 'Şeytanın kapısına gitmektir'. Bu da kadının güzelliğinden sakınılması gerektiği, onun fitne ve gururunun İblis'in silahı olduğu teziyle güçlendirilir. Bu düşünce katılığına tepki olarak Hıristiyanlığın hattâ İslam'ın gelişinden yüzyıllar sonra Rönesans ve reform ortaya çıkmıştır. Ancak bu değişimler dahi Batı'da kadının fert olarak tanınmasını ve sosyal haklarının iyileştirilmesini hemen sağlamamıştır. 20. yy'nin başlarına kadar bekar bir kadının velisinin izni olmadan akit yapmaya ehil olmadığı düşünülmüş ve tıpkı bir akıl hastası gibi kısıtlı olarak kabul edilmiştir. Batı'da çok feci şekilde yaşanan kadın hakları ihlallerinin 1900'lerin başında İngiltere, Kanada ve Fransa gibi ülkelerde değişmeye başlamasıyla durum tersine dönmüştür. Meselâ, Kanada'da kadının birey olarak kabul edilmesi 1929'larda gerçekleşir ki, bu çok yakın bir tarihtir. Garp'ta kadın ferdiyetinin onaylanması ilk kez İngiltere'de o da ilginç bir şekilde vuku bulur. Bilindiği gibi İngilizcede cinsler arasında ayırım yapmak için he (erkekler için kullanılan 'o' zamiridir) ve she (kadınlar için kullanılan 'o' zamiridir) kelimeleri kullanılır. 1900'lerin başında Kanada'da avukatlık yapan bir kadın hâkim olduktan sonra kendisine birey olmadığı, yasalarda he değil, she yazdığı söylenir. Kadınlar bu olay üzerine başlattıkları hukukî mücadele sonrasında erkeklerle eşit haklara sahip olabilmişlerdir. 21 yy'dan farklı olarak geçmiş çağlarda Batı'da kadın erkekler tarafından küçümsenmiştir. Erkekler düşünce yeteneklerinin zayıf olduğunu düşündükleri karşı cinsi köleleştirmişlerdir. Özgür olmadığı için hakkını arayamayan kadının durumu Fransa gibi büyük bir devlette dahi ancak 1938'lerden sonra değişmiştir (Tarhan, 2018, s.120).

Son din İslamiyet'te kadının sosyal konumunu incelersek, bilhassa Hz. Muhammed zamanında toplumda çok aktif olduklarını görürüz. Hz. Aişe cemiyet içinde etkin biçimde insanlara hizmet etmiştir. İlimde, sanatta ve hukukî alanlarda erkekler gelip ona fikir danışmış ve O da toplumu yönlendirici konumda olmuştur. Kadın hakları açısından insanlığın zirveye ulaştığı bir dönemdir İslamiyet'in ilk yılları. 1400 sene önce İslam coğrafyasında

kadınla ilgili üç yenilik gerçekleşmiştir. Bu yenilikler Arap toplumunun o dönemde kadına yaptığı yanlışları değiştirir nitelikte haklardır. Bunlardan birincisi; kadının fert olarak kabul edilmesi, söz hakkının olması, ikincisi; ilim öğrenme hakkı ve üçüncüsü de miras hakkıdır. Bu hakların verilmesi sonucunda insanlık tarihinde kadının toplumdaki rolünün en hızlı gelişim dönemi başlar. Bu konuda bazı örnekler aydınlatıcı olacaktır: Hz. Ömer' in oğlu Abdullah, 'Hz. Peygamber sağ iken biz kadınlara daha iyi davranırdık, çünkü âyet gelecek diye çekinirdik,' der. Demek ki o dönemde, 'kadınlara değer verin' izlenimi çok kuvvetli bir şekilde uyanmıştır. Abdullah'ın oğlu Bilal, karısını mescide göndermediğinde babası çıkışır ve 'Hz. Muhammed böyle yapmamıştı.' der (Tarhan, 2018, s.121).

Hz. Peygamberin eşi Hz. Zeynep, deri işçiliği yaparmış. Yüce Resûl eşine bir oda tahsis etmiş, orada deri işleri yapmasına ve kazandığı parayı istediği gibi kullanmasına fırsat vermiştir. 1400 sene önce Hz. Ömer farklı bir uygulamayla, Medine çarşısında Şifa isimli bir hanımı zabıta müdürü yapmış. Fakat bu süreçten sonra kadının sosyal konumu ile ilgili kazanımlar geri dönmeye ve azalmaya başlamıştır. Demek ki gelenekler dinin önüne geçmiştir. Çağımızda ise yeniden düzelme eğilimindedir. Ancak daha sonra Emevîlerle birlikte tabii Arap toplumlarının erkek egemen bir yapıya sahip olmasının da etkisiyle, kadınlar son derece kısıtlanmıştır. Erkek egemen toplum yapısı Osmanlılarda da kısmen devam etmiştir. Fakat şu unutulmamalıdır ki; insanlık dinin indirildiği çağdaki olgunluğa eriştiğinde, kadınlar da özgürlüklerine yeniden kavuşmuş olacaktırlar (Tarhan, 2018, s.122).

Osmanlı zamanında kadın her zaman, erkeğin yardımcısı olmuştur. Mesela, İstanbul'daki tarihi yapılarda Osmanlı hanımlarının imzasıyla karşılaşırız. Nevher Gesibe, Mihrimah Sultan, Bezm-i Âlem Valide Sultan Cami'leri gibi... Batı'da olmayan bu gelenekler o dönem kadınlarının cemiyet hayatındaki etkilerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Osmanlıların kadını eve hapsedtiğini düşünmek yanlıştır. Fakat geleneksel baskı bu çağda şekilde değiştirilerek devam etmektedir. Kadının cinsel kimliğiyle var olup, toplumsal konumunun bu şekilde belirlenmesi mi onun için avantajdır, yoksa imaretler, okullar, hastaneler açarak toplumla ilgilenmesi mi daha iyi bir konum sayılır? Kadınların en büyük özelliklerinden birisi, empatik iletişimlerinin erkeklerden daha güçlü olmasıdır. Empati yeteneğinin kadında daha fazla olması, en çok onun çocuk eğitimi ve yardımlaşma da gösterdiği başarılarla yansır. Osmanlı kadının bu empati becerisini, toplumsal dayanışma alanında kullanmış ve dinin infak kurumunu harekete geçirerek, kadına bu alanda rol vermiştir. Fakat Batı'da bilhassa Ortaçağ'da kadın sadece cinsel kimliği ile anılmış, hiçbir şekilde diğer sosyal kimliklere sokulmamıştır. Ortaçağ'da, ilim, kültür, sanat hayatında etkin kadınlar görmek güçtür. Buna tepki olarak da Batı'da daha sonraki dönemlerde cinsel özgürlük akımı ortaya çıkmıştır (Tarhan, 2018, s.122).

İnsanlık tarihi, büyüyen bir insan gibidir. Bilhassa kültürel gelişim sürecinde toplumların hatalarıyla karşılaşmak ihtimali daha çoktur. Nasıl ki bir çocuğun yetişme çağında yaptığı hatalar erişkinlik sürecinde son bulursa insanlığın yanlışları da olgunlaştıkça azalır. Şu esnada erişkinlik dönemini yaşayan insanlık, bugüne kadar edindiği kültürel birikimi göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Yüzyıllar boyunca kadının köleleştirilip, toplumların erkek egemen olmasındaki etkenlerin başında milletlerin kendilerini yönetme zorluğu çekmelerini sayabiliriz. Hakimiyetin güçlü olanın elinde bulunduğu yüzyıllarda kadın pasifize edilmiştir. Meselâ, Ortaçağ

dönemindeki feodal yapı egemenliğe dayalı bir sistem oluşmasına sebebiyet vermiştir. Fakat kentleşme ve endüstrileşme sayesinde kadına bakış açısı farklılaşmış, sosyal yaşamda aktif olma şansı doğmuştur. İçinde bulunduğumuz iletişim çağında ise kadın eskiye nazaran kendini daha çok ifade etme hürriyeti kazanmıştır. Aynı zamanda bu dönem kendiyile ilgili rolleri aynı cinsten olduğu düşünürler vasıtasıyla anlatma dönemidir (Tarhan, 2018, s.123).

Ancak kadının toplumsal rolünün bugün ki noktaya gelmesinde biyolojiyi de ihmal etmemek gerekir. Evrimsel psikoloji açısından baktığımızda erkeğin doğuştan gelen avcı doğası gereği güçlü olduğunu görüyoruz. Erkek hakkında çağlardan beri var olan kalıp yargı onun cesur, güçlü, saldırgan ve işi üstlenen kişi olduğu yönündedir. Bu bütün dünyada kabullenilen erkek imajı olduğu için hakimiyete dayalı sistemler, erkek egemenliği biçiminde tezahür etmiştir. Kadına önerilen davranış beklentisi ise nazik, bağımlı ve sabırlı olması şeklindedir. Kadın verici, erkek alıcı, kadın durağan, erkek girişimci olmuştur. Genetik yazılım sonucu meydana geldiği düşünülen bu durum insanlığın hükümranlılıkla idare edildiği, yetkinlikten uzak olduğu dönemlerde kadınların mağduriyeti sonucunu doğurmuştur. Psikoloji sahasında konuyla ilgili yapılan meta-analizler şu soruya cevap bulmaya çalışmaktadır: “Kadının içinde bulunduğu toplumsal konum kültürlerin birikimi midir yoksa genetik bir eğilim midir? Her iki halde de sonuç değiştirilebilir mi?” Konuyla ilgili ortaya çıkacak netice kadınların rol beklentilerinin ve tercihlerinin belirlenmesine katkıda bulunacaktır. Aksi halde bu mevzudaki herhangi bir yanlış izlenim hatalı bir inanca, hatalı inanç ise haksız sonuçlara dönüşebilir (Tarhan, 2018, s.123).

Yaşadığımız dünya düzeninde içinde bulunduğumuz yüzyıl adalet ve hukukun hâkim olduğu bir modeli temsil etmektedir. Bu modelin gereği olarak düzen, hakimiyeti cinslerden önce insanın varlığıyla ilişkilendirir. Farklılıklar ancak insan olduktan sonra başlar. Adaletle dayalı sistemlerde farklılıkları yok etmek yerine onları vurgulayıp, tamamlamayı teşvik etmek vardır. Bu anlayış içinde kadının anatomik ayrıcalıklarının yanı sıra psikolojik bakımdan da başkılığı vurgulanmalıdır. Bu çağda tartışılan konu: “Kadın ve erkek birbirine benzesin mi? Eğer başarılı olmak istiyorsa ona benzemesi gerekir” noktasındadır. Bu düşünce tarzı, özellikle politikaya giren kadınlar için söz konusudur. “Siyasetle uğraşan bir kadın ne kadar erkeksi görünürse o kadar başarılı olur” teziyle desteklenen görüşe göre, politikacı bir kadın evli değilse, “erkek elde edemediği için politikayla uğraşiyor”, çocuğu yoksa “kendini adayacağı birisi olmadığından politikanın içinde” olduğu kanaati hakimdir. Toplumda kadınla ilgili bu yargıları kırmanın en iyi yolu ise kadını erkeğe, erkeği kadına benzetmekten vazgeçip, her ikisinin de kendi cinsiyet özelliklerini pekiştirerek birbirini tamamlayan kimseler haline getirmekten geçer (Tarhan, 2018, s.124).

7. Modernizm ve Kadın

Medeniyetlerin birbiriyle çatıştığı başlıca alanlardan birisi, kadın kimliğidir. Modernizm, insanoğlunun yaşam tarzını etkilemiş ve kadın özgürlüğünü ciddi bir tartışma sahasına çevirmiştir. Kırılma ve münakaşanın çok fazla yaşandığı bu alan, kadının hayat tarzı üzerinde belirleyici olmuştur (Tarhan, 2018, s.129).

Kadının toplumsal rolüne baktığımız zaman, asırlardan bu yana iniş çıkışlar yaşadığını görürüz. Meselâ, Ortaçağ Avrupa’sında kadının insan olup olmadığı tartışılmış, cinsel kimliği kapatılmaya çalışılmıştır. Daha sonra buna

tepki olarak kadın özgürlüğü hareketleri ortaya çıkmıştır. Bu hareket içinde kadın kendini modernizm ile ifade etmiştir. Modernizmin ifade sahası olarak da gardrop modernciliği seçilmiştir. Gardırop modernciliği sonucu, kadının toplumsal rolü ciddi bir savaş alanı haline gelmiştir. Modernizm dış görünüş, -bilhassa kıyafet- üzerinden uygulamaya konulmuştur. Bu da esasında Batı Modernizmidir. Batılılaşmanın üç sacayağı var: Demokrasi, teknoloji ve kültür (Tarhan, 2018, s.129).

Sahip olunan demokratik değerler yani özgürlük anlayışı, çoğulculuk fikri ve katılımcılığın Batı'dan alındığı düşünülse de aslında bunlar sadece Batının değil, insanlığın nihai noktada kabul ettiği değerlerdir. Aynı şey teknoloji içinde geçerlidir. Teknoloji, batı icadı değil insanlığın getirdiği teknik birikimin endüstri devrimiyle bu topraklarda hızlanmasıdır. Demek ki Batılılaşmak ayrı, modernleşmek ayrı şeydir. Batılılaşmak Batı kültürünü benimsemek demektir. Onun müzik zevkini, mimarisini, eğlence şeklini de kabullenmeyi gerektirir. Oysa kültürel kimliğin bir parçası olan modernizm, milletlerin değerlerini korumasıyla da gerçekleşebilir. Meselâ, Japonlar geleneksel hüviyetlerini koruyarak modernleşmeyi seçerken biz, değerlerimizi değiştirmek suretiyle modernleşmeyi tercih ettik. Japonlar enerjilerini gardırop, müzik gibi alanlara yöneltmek yerine, teknoloji alanında sarfettiler. Bu da Uzak Doğu'da ülkelerini ileri noktalara taşıdı. Ancak biz yapılmaması gerekeni yaptık: Batı modernizmini sorgulamadan aldık. Bir gecede çıkarılan kanunlar bize kendi kıymetlerimizi unutturdu. Demokrasi ve teknoloji alanlarında harcamamız gereken zihinsel enerji ve planlama geri planda kaldı. Bunun telafisi - kavramları ayırt etmek suretiyle- o zaman yapılmayan adaptasyonun şimdi yapılması ile mümkündür (Tarhan, 2018, s.129).

Küreselleşme projesini yazarlar bütün dünyaya bir tek kültürün propagandasını yapmaktadırlar. Çünkü kültürün aynışması tüketim davranışını da benzer kılacaktır. Böylece herhangi bir konuda toplumu etkileme daha da kolaylaşmaktadır. Fakat son yıllarda tekilcilik yerine çoğulculuk ön plana çıktı (Tarhan, 2018). Tek tip olmak, ademoğlunun doğasına aykırı bir durumdur. Yüzlerce yıllık insanlık tarihi içinde binlerce dil, binlerce kültür ortaya çıkmıştır. Bu da çoğulculuğun insan tabiatının gereği olduğunu göstermektedir. Bugün yeryüzünde yaşayan insan sayısı kadar kişilik tipi ve bir o kadar da fizik görünüm var demektir. İşte bunun gibi kültürel niteliklerin farklılığı da kaçınılmazdır. Demokratik değerler, çok kültürlülük içinde yeşerebilir.

Bütün bunlara karşın genel de Doğu toplumları özelde de bizim halkımız bazı alanlarda ataerkil yapıya sahipken kimi yerlerde bu özellik esnemektedir. Meselâ, Hindistan, Bangladeş gibi Doğulu ülkelerde ve bizim memleketimizde bir kadın başkan olabilmıştır. Üstelik halkın onayı ve durumu hazmetmesi neticesinde. Ancak Batı toplumlarında böyle bir tercihe kolay kolay rastlanamaz. Bu, toplumun kadına önyargısı olmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Kadın başkanın da bir erkek başkan gibi tabii karşılanması, Doğu halklarının bu manada Batılılardan daha üst bir olgunluk seviyesinde olduğunu ipucudur.

8. Sanal Dünyada Kadın

İnsanlar bilinç baskısı hissetmedikleri, kendilerini bir nevi çıplak düşündükleri, gözetlenmediklerini varsaydıkları bu alanda şuur kontrolü olmaksızın düşündüklerini ifade ediyorlar. Hatta sanal dünya pek çok kimse için rahatlıkla yalan söyleyebildiği, rol yaptığı, içindeki menfi yönleri serbestçe dışa vurduğu bir saha gibi görülmektedir. Sanal

dünyadaki kişi, bugüne kadar bastırıldığı duygularını, hayalindeki ideal benliğini, hatta başkalarının yanlış kabul edilebilecek eğilimlerini paylaşarak ego doyumunu yaşar. Bu gerçek dışı dünyayı insan için ilginç ve çekici hale getiren şey, daha önce kendi kendine düşündüğü genel kabule sığmayacak pek çok fikri cevaplayan, buna karşılık veren birilerini bulmuş olmasıdır (Tarhan, 2018, s.125).

Sanal dünya kadınlar için olduğu kadar erkekler için de müthiş bir kültürel değişime sebep oldu. Bu ortamda gerçek kimliğini kullanmak zorunluluğunu hissetmeyen kadın, kendisine yönelik toplumsal baskılardan uzaklaşarak mutlu olmaya çalışmaktadır. Yapılan araştırmalarda sosyal medyada kadınların erkeklere göre daha fazla duygularını düzenledikleri, gerçek yaşamdaki sıkıntılarında kaçış aracı olarak sosyal medyayı kullandıkları ve orada buldukları sürede tüm sıkıntılarını unuttuklarını belirttikleri raporlandı (Tutgun-Ünal, 2015; Tutgun-Ünal & Bozkurt, 2020). Erkekler açısından bakıldığında, aynı araştırmada, daha çok çatışma olarak olumsuz sonuçlara maruz kaldıkları belirtilmektedir. Yani, sosyal medya kullanımını esnasında rahatsız edilmek istememe, yapılacak işlerin ve kişilere ayrılacak vaktin azalması gibi pek çok olumsuz sonuçlar belirtilmektedir.

Özellikle gençler bu farazî dünyanın en büyük tutkunu durumundalar. Sosyal medya daha çok gençliğe adım atan ergenleri ve çocukları tehdit etmektedir. Her ne kadar küresel bağlamda farklılıkları daha fazla tolere ettikleri raporlansa da (Tutgun-Ünal, 2021), gençlerin bir yandan geleneklerinden uzaklaşması ve bulunduğu topluma yabancılaşması en büyük tehdittir. Bir arada bulunacakları okul, iş yaşamında ofis arkadaşları ile uyumsuzluk yaşamalarında rol oynayabileceği, kendi gibi düşünmeyenleri ya da farklı fikir belirtildiğinde bunu uygun şekilde tolere edemeyebileceği ön görülmektedir ki, bu da toplumsal biraradlığın temelini oluşturan değerler sistemi açısından değerlendirildiğinde, geleneksel değerleri ve toplum yapısını sekteye uğratacaktır.

Sosyal medya tutkusunun sebebi şöyle izah edilebilir; Bir genç çocukluktan gelen tazyiklerin olmadığı bu özgür alanda hem kendisi hem de başkaları hakkında dilediği gibi konuşma hürriyetine sahiptir. Söz konusu rahatlığı elde etmek için genlerin şimdilerde anonim hesaplarının olduğu görülmektedir. Bu da onlara sınırsız bir alan tanımaktadır. Sanal âlemin kıyılarında dolaşarak kendini mutlu hisseden kişinin, bu ortamda sahte bir kimlikle bulunuyor olması kuvvetli bir ihtimaldir ki, söz konusu sahte kimlik gerçek yaşamla uyumsuz hale geldikçe kişilik problemleri de ortaya çıkmaktadır.

Sanal dünyadaki ilişki şekli daha çok amaçsız kimselerin yaşadığı türdendir. Başlangıçta insanı mutlu eden sanal ilişkiler ilerleyip, yüz yüze görüşme safhasına geldiğinde kişiyi hayal kırıklığına uğratabilir. Demek ki, farazî âlemin getirdiği sınırsız ve sorumsuz yaşantı insanın mutluluğuna hizmet etmiyor. Ayrıca bu hayalî dünyadaki alışkanlıklar gerçek dünyaya da yansiyebilir. O sebeple sınırların iyi çizilmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmek içinde kişinin yalnız dış dünyadakinini değil, iç dünyasındaki özgürlüğünü de disipline etmesi önerilebilir. Soyut hedeflerini somut hedeflerinin önünde götüren insan, sanal dünyaya girdiğinde bu ego idealine uygun hareket edecektir. 'Kendime çizdiğim yol haritama uygun davranıyor muyum? Bu farazî dünyadaki ilişkilerim hedeflerime nasıl hizmet ediyor?' sorularını soracak ve buna vereceği cevaplara göre ilişki şeklini belirleyecektir. Bu hassasiyet kadın erkek ayırımı yapmadan herkesin sergilemesi gereken hassasiyettir (Tarhan, 2018, s.136).

9. Sonuç

Kadının psikolojik ihtiyaçları, onun özgürleşmesiyle beraber daha da belirginleşir. Çağımızın kadını, bir taraftan özgür olma, diğer taraftan korunma ve sevilme ihtiyacı hisseder. Fakat kadının hem iş kadını, entelektüel düzeyi yüksek biri olma arzusu taşırken, hem de psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamadığı görülür. Dolayısıyla ideal kadın, kendisine sahip çıkan bir erkek olursa mutlu olabilmektedir. Kadının sevilmeye ihtiyacı, erkeğe göre daha fazladır. Bu yüzdendir ki, kadının özgürleştiği, ama mutlu olamadığı görülür. Feminizmin savunucuları bile, bir erkekle sadakate dayalı birlikteliğinin kadını daha çok mutlu edeceğini söylemektedir. Burada yine erkeğe bağlanma duygusu göze çarpar.

Görülüyor ki; toplumdaki sosyolojik gelişim içerisinde, psikolojik değişim sosyolojik değişime uyum sağlayamamıştır. Kişinin ruh dünyası, daha hızlı gelişen sosyolojik değişime uyum gösteremediğinden çelişki yaşanmış, bir ara form meydana gelmiştir.

Günümüzde kadının kendini ifade edebilmek için erkek egemenliğe ihtiyaç duymaması, bilginin üstün olmasına bağlıdır. Yaşadığımız çağda, kaba gücün ve kol kuvvetinin yerini alan zihinsel güç, kadının bilgisi, zekâsı ve aklıyla kendisini göstermesine imkân tanımış, bu konudaki engelleri ortadan kaldırmıştır. Erkekler “sen kadınsın, şu işi yapamazsın” diyemiyorlar artık. Cinsiyet, kadın için eksi puan olmaktan çıkmış ve kendisini iyi yetiştirdiği taktirde istediği alanda faaliyet gösterme imkânına kavuşmuştur. Önümüzdeki yıllarda bilgi ile birlikte duygunun önemi daha iyi anlaşılacak ve bu da kadına sosyal statüsünde farklı başarılar sağlayacaktır. Duygusal zekâ kavramından sonra, insanın duygularını yönetip, isteklerine dur diyebilmesi için beynin his ile ilgili becerilerini geliştirmesi gerektiği öğrenildi. Bunu da duygusal zenginlik ihtiva ettiği için, en iyi kadınlar yapabilecek durumdadır. Böylece, kadınların sosyal hayatta daha fazla söz sahibi olacakları ve topluma hareketlilik sağlayacakları zamanlar giderek yaklaşmakta olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Akyazı, E., & Tutgun-Ünal, A. (2013). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Amaç, Benimseme, Yalnızlık Düzeyi İlişkisi Bağlamında Sosyal Ağları Kullanımı. *Global Media Journal TR*, 3(6), 1-24.
- Akyıldırım, E. (2020). Kültür ve Anomi. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 43-61.
- Atasoy, İ. (2002). *Peygamberimiz Neden Çok Evlendi? (Ezvac-ı Tahirat Okulu)*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Ateş, S. (1999). *İslâm Toplumunda Kadının Yeri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Çınar Parlak, S. (2022). *Toplumsal cinsiyet eşitsizliği*. 8 Mart Kadınlar Günü Paneli. Erişim Tarihi: 07.04.2022, https://www.youtube.com/watch?v=yZNWYcM6_fA&t=2685s
- Freud, S. (1967). *Cinsiyet ve Psikanaliz*. İstanbul: Varlık Yayıncılık.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. New York: Basic Books.
- Glenn, D.W., & Chris M. (2000). *Aşk Bilimi*. İstanbul: Çitlembik Yayınevi.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal Zeka*. İstanbul: Varlık-Bilim Yayınları.
- Howells, K. (1984). *The Psychology of Sexual Diversity*. Cambridge: Basil Blackwell Lt.

- Kahraman, H. (2021). *Beğenilme arzusu, beden algısı ve medya*. Erişim Tarihi: 07.04.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=7KcAr5RifF0&t=3325s>
- Kaşıkara, G., & Doğan, U. (2017). Beğenilme arzusu: Ölçek Geliştirme, Güvenilirlik Ve Geçerlik Çalışması. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 51-60.
- Keinberg, F. O. (1995). *Love Relations, Normality and Pathology*. New York: Yale University Press.
- Köklü, B. (2018). *Üniversite öğrencilerinde sosyal medya kullanım özelliklerinin beğenilme arzusu, kendini mükemmeliyetçi gösterme ve sosyal kaygı ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Launmann, Eo, Gagnon, Jlt., & Michael, Rt. (1994). *The Social Organization Of Sexuality: Sexual Practitionsin The United States*. Chicago University of Chicago Press.
- Lipson, L. (2003). *Uygarlığın Ahlâkî Bunalmaları, Manevî Bir Erime mi, Yoksa İlerleme mi?* İstanbul: Kültür Yayınları, Türkiye İş Bankası.
- Massey, D. E. (1992). *School Sex Education: Why, What and How?* London: Family Planning Association.
- NTV, (2002). *Nobel ödüllü kahraman Türkiye’de*. Erişim Tarihi: 07.04.2022, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/194295.asp>
- Rowland, L. D. (1995). The Psychobiology of Sexual Arousal and Behavior. İçinde Diament L.Mc Anulty Rd (Eds.), *The Psychology of Sexual Orientation, Behavior and Identity* (ss. 19-42). London: Green Wood Press.
- Sautet, M. (1998). *Kadınların Özgürleşmesi Üzerine*. İstanbul: Telos Yayınları.
- Savaş, R. (2004). *Hız Muhammed Devrinde Kadın*. İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Sayım, A. (2020). *Yalnız Uyumayan Bir Çocuğunuz Varsa...* Erişim Tarihi: 07.04.2022, <https://www.epsikiyatri.com/yalniz-uyumayan-bir-cocugunuz-varsa>
- Schlessinger, L. (1997). *Kadınların Hayatlarını Mahvetmek İçin Yaptıkları On Aptalca Hata*. Ankara: HBY Yayıncılık.
- Stock, E.W. (1984). *Sex Roles And Sexualdysfunction*. İçinde C-S. Widom (Eds.), *Sex Roles and Psychopathology* (249-75). NewYork, Plenium Press.
- Tarhan, N. (2000). *Sağ ve sol beynin şifreleri nelerdir?* Erişim Tarihi: 07.04.2022, <https://nevzattarhan.com/sag-ve-sol-beynin-sifreleri-nelerdir.html>
- Tarhan, N. (2015). *Değerler Psikolojisi ve İnsan* (15. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınevi.
- Tarhan, N. (2018). *Kadın Psikolojisi* (87. Baskı). İstanbul: Nesil Yayınevi.
- Tarhan, N. (2019). *Toplum Psikolojisi ve Empati* (12. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2020a). *Korkular genetik mi, sonradan mı öğrenilir?* Erişim Tarihi: 07.04.2022, <https://www.nevzattarhan.com/korkular-genetik-mi-sonradan-mi-ogrenilir.html>
- Tarhan, N. (2020b). *Z kuşağı kayıp kuşak olmasın*. Erişim Tarihi: 07.04.2022, <https://www.nevzattarhan.com/prof-dr-nevzat-tarhan-z-kusagi-kayip-kusak-olmasin.html>
- Tarhan, N., & Tutgun-Ünal, A. (2021). *Sosyal Medya Psikolojisi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Tutgun-Ünal, A. (2015). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutgun-Ünal, A. (2020). *Sosyal Medya: Etkileri-Bağımlılığı-Ölçülmesi* (1. Baskı). İstanbul: Der Yayınevi.
- Tutgun-Ünal, A. (2021). Social Media Generations’ Levels of Acceptance of Diversity. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 20(2), 155-168.

- Tutgun-Ünal, A., & Bozkurt, V. (2020). Sosyal Medya Bağımlılığı Belirtileri Üzerine Etki Eden Faktörler. İçinde M. Şeker, Y. Bulduklı, C. Korkut & M. Doğrul (Eds.) *Bilişim Teknolojileri ve İletişim: Birey ve Toplum Güvenliği* (ss. 165-189). Ankara: TÜBA – Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları
- Vatandaş, C. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 35, 29-56.
- Winston, R. (2010). *İnsan İçgüdüü*. İstanbul: Say yayınları.
- Yetkin, N., & Mumcu, C. (2001). *Cinsel İşlev Bozuklukları*. İstanbul: Roche Müstahzar Yayınları.

Makale Bilgi Formu
Yazarın Katkıları: Makale tek yazarlıdır.
Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası: “Kadın Psikolojisi ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Rol Kalıpları” başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.
Not: Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.